

Martina Stupar je tista sindikalistka Glose, ki ji mirno lahko pripišemo največje zasluge za to, da je ta sindikat poleg kulturnih delavk in delavcev pod svoje okrilje vzel tudi naravovarstvenice in naravovarstvenike. Za to ji je leta 2009 Sindikat kulture in varstva narave Glosa na glavo poveznil tudi Glosin klobuk, najvišje priznanje tega sindikata. Zelenega seveda. Mi smo se z njo ob kulturnem prazniku pogovarjali o marsičem, zlasti pa o odnosu ljudi do narave in politike vseh barv do naravovarstvenih vprašanj in tistih, ki so zaposleni na področju varstva narave.

Martina Stupar je po poklicu geologinja, že 32 let pa dela v novogoriški območni enoti Zavoda RS za varstvo narave (ZRSVN). Do leta 1999 je bil to skupaj z zavodom za varstvo kulturne dediščine en zavod, od takrat se ne delita le na kulturo in naravo, ampak je vmes še marsikaj, za kar ostaja v ozadju.

Nedavno smo na referendumu uspešno zavrnilo škodljivi zakon o vodah, na področju varovanja narave je aktivnih vse več ljudi. To je prav gotovo nekaj pozitivnega. Kako gledaš na to kot profesionalna naravovarstvenica?

Drugega ni bilo pričakovati. O varstvu narave se je začelo govoriti s prvimi grožnjami naravi, človek jih je zaznal s prvimi posegi, že pred sto, 150 leti. Takrat so nastala prva zavarovana območja v Ameriki, v Sloveniji je bila prva pobuda Albina Belarja že leta 1908, ko govorimo o varstvu območja triglavskih jezer. Opazili so, da se določene aktivnosti človeka odražajo na naravo negativno in ta vpliv, od industrije, prometa, povečane potrebe po hrani in prostoru, posega v naravo vedno bolj. Ko razmišljam o tem, se mi zdi, da je nekoč samo narava nosila posledice, zdaj pa se ti negativni vplivi vračajo nazaj na človeka.

Narava ne more več predelati vsega in vse spremembe, pravimo jim globalne klimatske spremembe, pa še kako negativno vplivajo na človeka. In ko to čutimo na lastni koži, je pa človek naenkrat bolj aktiven in čutimo, da je treba uvesti neke spremembe. Vsa ta gibanja so tako posledica razvoja dogodkov in so nujna. Pametna politika, pametna država bo to pač morala spoznati in pripraviti neko nacionalno strategijo.

To ni več stvar enega ministrstva, ne več enega zavoda za varstvo narave, to daleč presega ta pooblastila, možnosti, stro-

Zrela družba mora kazati kulturnen odnos do narave

kovnost. Čisto drugi strokovnjaki se morajo s tem ukvarjati, so klimatologi, ekologi, hidrologi, sociologi ... Potreba je po nekem čisto novem razumevanju varstva narave, zdaj ne varujemo samo narave, zdaj je tudi človek tisti, ki je ogrožen. Dejstvo je, da moramo razmišljati tudi o človeku. Če bo šlo tako naprej ...

Nekoč je samo narava nosila posledice, zdaj pa se ti negativni vplivi vračajo nazaj na človeka.

Ti si geologinja v enoti ZRSVN, ki pokriva petino Slovenije na njenem zahodnem delu od Julijskih Alp do Idrijsko-Cerkljanskega hribovja, Kras, Čičarijo, Brkine ... Pokrivate tudi del našega edinega naravnega parka, veliko ekološko pomembnih območij, tudi znamenite Škocjanske jame. Velikokrat slišimo politike, gospodarstvenike, tudi prebivalstvo, da gre za preširoko varovanje, za preveč stroge ukrepe. Kako ti gledaš na to?

Potreben je nek konsenz na ravni države, kjer se vsi odločimo za ohranitev narave in ekosistemskih rešitev, ki človeku nekaj pomenijo, če gledamo na vse skupaj antropocentrično; potem je treba narediti nacionalno strategijo, ki ne bi smela biti odvisna od posamezne vlade in ministra, ampak bi politika res morala zagotavljati nacionalni interes. Potrebna je dolgoročnejša vizija, ki bi se je morali vsi držati in bi zagotavljala usklajenost z razvojem.

Vsi si želimo dobre pogoje za življenje, vsi pa se moramo zavedati, da so del tega tudi ohranjanje narave, okolja, čist zrak, kakovostna pitna voda. Če tako gledamo, bi moralo biti ministrstvo za okolje eno najpomembnejših ministrstev.

Zdaj pa je ministrstvo za gospodarstvo ... pravijo, da brez gospodarstva ni denarja, ampak tudi brez čistega zraka ni zdravja. To je treba razumeti eno z drugim. Vsaka stvar je po svoje pomembna. Potrebno je te stvari dojemati s širšim pogledom. Najlažje je zastopati ortodoksnega, tako bo ali pa nič.

Ali to pomeni, da se ne poslušamo?

Poslušamo se ne in ne vem, ali smo že kot družba na tisti stopnji, da smo pripravljeni sprejemati tudi druge argumente. Ker recimo načeloma smo vsi za naravo, vsi jo ljubimo, vsi želimo, da je ohranjena, ampak potem, ko moramo za to nekaj storiti, se nečemu odreči, pa iščemo vse možne načine, da ne bi bilo tako. Recimo že pri tako enostavni zadevi, kot je, da se pri nekem posegu v prostor opredeli čas del, recimo spomladi v času gnezdenja ptic je prepovedano posekati določeno grmovje in drevesa. Že to je včasih problem in slišimo: »Ja, pa ravno takrat imamo mi čas.« Če prevlada lastni interes, že pri takih majhnih stvareh ne naredimo izpita.

Kakšno vlogo, nalogo ima ZRSVN? Kaj počnete?

Zavod za varstvo narave ima ogromno nalog na podlagi zakona o varstvu narave. Sodelujemo v vseh prostorskih postopkih, izdajamo presoje, ki se delajo na območjih z naravovarstvenim statusom. Vemo, da je 37 odstotkov Slovenije v Naturi, 14 odstotkov Slovenije je zavarovanih območij, potem so še številne naravne vrednote, dediščine, ki imajo tudi status in je treba zagotavljati njihovo varstvo. To je ena stvar, če govorimo samo o postopkovnih delih.

Pomemben del zavoda je tudi priprava strokovnih podlag za zavarovana ob-

» V prelepem kulturnem in naravnem okolju Ajdovščine, kjer živi naša sogovornica, je mogoče videti in doživeti marsikaj. V okvirju si preberite, kaj nam priporoča.

Foto M. M.

močja. Izdajamo tudi naloge, ki so nam bile dodeljene s tem, ko je bila Slovenija vključena v EU in je prevzela obveznost tudi do izpolnjevanja evropskih direktiv. Nalog je vse več.

S tem prideva do sindikalnega vprašanja: Ali vas je dovolj za to, da delate vse več?

Na to, da smo kadrovske podhranjeni, mi opozarjamo ministrstvo že vseskozi. Od takrat sta bili dve sistemizaciji, zadnja konec lanskega leta, ki je za celotno Slovenijo zagotovila nekaj delovnih mest, a to je le toliko, da zavod ne poka po šivih, saj niso vsa strokovna, ampak so tudi poslovna.

Rezultat tega je, da ljudje tudi odhajajo iz zavoda. Nekaj je povezano z željami po spremembah in odhajanjem tja, kjer bodo lahko izkazali večjo strokovnost. Večina zaposlenih je namreč vpeta v birokratske naloge in ostane premalo časa za razvijanje stroke. Vsa ta leta opažam, da se tudi pri razvijanju naravovarstvene stroke zadeve ne razvijajo tako, kot bi se morale, ker pač ne uspemo slediti že novim evropskim trendom.

Leta 2009, ko si prejela Glosin klobuk, si za Delavsko enotnost povedala, da se za vas naravovarstvenike, ki delate v javnem sektorju, niso ustrezno prevedla

plačna razmerja, da ste ostali zadaj. Je zdaj to področje že urejeno?

Nismo bili dovolj slišani, saj je prevedba bila nekaj let prej, ko znotraj zavoda nismo bili dobro sindikalno organizirani, nismo še bili v Glosi. In v tistem času, ko je bilo to pomembno, nismo imeli še reprezentativnosti.

Vedeti je treba, da je bil leta 1999 sprejet zakon o ohranjanju narave, in na podlagi tega zakona se je varstvo narave ločilo od skupnega zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine in smo prešli pod ministrstvo za okolje. Prej je skupni zavod spadal pod ministrstvo za kulturo.

Anomalije niso odpravljene. Posluha za to nikoli ni bilo. Spomnim se naše peticije vseh zaposlenih za varstvo narave, ko smo želeli, da se začnejo pogajanja, tudi za panožno kolektivno pogodbo. In smo bili zelo grobo zavrnjeni: kaj se pa gremo, saj je vse v redu in da ni pravi čas. In to še zdaj velja, še zdaj očitno ni pravi čas. Tak poziv smo dali tudi ob tokratnem kulturnem prazniku (objavljamo ga posebej, op. a.).

Zaposleni pri varstvu narave ste postali sirote v javnem sektorju?

Smo strokovna organizacija, delovna mesta pa niso definirana kot strokovna, saj nimamo možnosti napredovati v višje nazive.

Ni nas veliko, ni take kritične mase, ki bi lahko zagotovila večji pritisk na politiko. Tako da mi tega mehanizma nimamo, saj nas je premalo. Točno tega se politika zaveda. Potrebno bi bilo politiko kultivirati tudi za to, da uvidi, da je področje varstva narave pomemben gradnik kakovosti družbe, življenja, vsega. Zdaj se varstvo narave razume kot neobdignatnega, saj smo dolžni po zakonu izvajati naloge v javnem interesu.

Bi pomagala večja senzibilizacija javnosti za vaše sindikalne zahteve?

Sindikati se zavzema za boljše pogoje zaposlenih in tega mogoče širša javnost ne bi razumela kot nek problem. Res je hudo gledati, da vsa ta leta od leta 1999, ne glede na to, katera politična opcija je pokrivala okolje, ni bilo ministra ali ministrice, ki bi pokazala razumevanje, dejansko in ne le načelno, in na tem tudi nekaj naredila. Varstvo narave je za marsikoga le ovira za kakšen drug projekt.

Včasih ne vem, ali gre za veliko neznanje ali za tako veliko aroganco. Če pa je oboje združeno, pa so posledice še toliko hujše.

V 32 letih, ko delaš na tem področju, so spremembe vendarle bile. Kako bi jih lahko ocenila?

Dojemanje družbe se je v tem času spremenilo, je pa potrebno več komunikacije. Ko sem prišla delat, je bilo strokovno mnenje pač strokovno mnenje, ni se iskalo toliko lukenj v sistemu in bilo je večje spoštovanje do stroke. Zdaj pa pada tudi to zavedanje, da nekdo nekaj pozna in je usposobljen za svoje delo, in se te stvari spregledajo. Nas je pa na zavodu neprimerno premalo, da bi bilo lahko na tem področju narejeno nekaj več. Sporocanje razlogov, zakaj se neke stvari dogajajo tako, kot se, terja čas. Nismo več samo biologi, geologi, gozdarji, ampak moramo biti tudi komunikatorji, biti moramo pripravljeni sodelovati v projektih, pri usklajevanju različnih služb ..., potrebno je kompleksno znanje.

Tudi znotraj sindikalizma potrebujemo povezovanje na področju varstva narave, saj vemo, da na mrtvem planetu ne bo delovnih mest. Kako ti vidiš to sodelovanje?

Določeno sodelovanje verjetno obstaja, solidarnost bi bilo treba pa še preizkusiti. Tudi sindikat se mora razvijati, več komunicirati svoje aktivnosti, sploh med

mladimi, ki se zaposlujejo. Na zavodu je sindikalna organiziranost visoka, a mladi marsikje ne vidijo več priložnosti v sindikatu. Velika težava je po moje tudi v tem, da vse, kar sindikat pridobi, velja za vse, tudi za tiste, ki niso člani sindikata. Ampak nobeden se ne odreče tem pravicam, boli pa jih plačevanje mesečne članarine. Določene ugodnosti za člane so, mogoče pa je to premalo. Potreben bi bil razmislek.

» **Potrebno bi bilo politiko kultivirati tudi za to, da uvidi, da je področje varstva narave pomemben gradnik kakovosti družbe, življenja, vsega.**

Glosa povezuje kulturo in naravo ter opozarja, da je naravno biti kulturn in kulturno ohranjati naravo. Kako ti to vidiš?

Ko sem prišla v službo, sem delala na zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine in te povezave mogoče bolj razumem kot nekdo, ki je prišel v službo kasneje. Še zmeraj so vsebine, ki se prekrivajo. Če ne drugje, recimo pri kulturni krajini, ki je vsebina, s katero se zdaj konkretno nobeden ne ukvarja. Je pa to element dediščine, ki jo je človek oblikoval s prilagajanjem naravnih danosti, to je pomembna identiteta nekega območja in ni nepomembno, kaj tam počnemo. Zato so bili tudi ustanovljeni številni krajinski parki, pri katerih se je združevalo elemente naravne in kulturne dediščine.

Tebi kot geologinji sta obe področji verjetno blizu?

Tako kultura kot narava sta široka pojma. Pod kulturo pa se šteje tudi odnos.

Kaj recimo mislimo, če rečemo, da je nekdo kulturn? Da je spoštljiv. In kulturn odnos je potreben tako pri naravi kot pri kulturi. Tako je kulturn odnos tisto, ki združuje vse to. Neka zrela družba mora kazati kulturn odnos do narave. Država mora zaznati to potrebo, kakorkoli državo vidimo.

Država smo mi vsi.

Saj zato pa sem rekla, da to ni več stvar enega ministrstva, enega ministra, ampak širše družbe. Zato pa tudi nastajajo določene iniciative, društva, ki so včasih lahko tudi zelo ozko usmerjene glede na posamezni interes znotraj iniciativ. Zato menim, da vse nimajo enake teže, ker je treba vedeti vzgib, zakaj so se te iniciative oblikovale.

Kdaj se zbudimo? Ko ne želimo nečesa na svojem dvorišču. In če se posamezniki organizirajo, ta vzgib ogroženosti, kdaj se bo družba? Takrat, ko bo čutila neko ogroženost. Zdaj se ta že kaže s podnebnimi spremembami, s sušami, poplavami ... Vse to so naravni procesi, taki, kot so, ljudje pa jih občutimo kot naravne katastrofe. Toda v naravi ni katastrof, v naravi sami po sebi se te stvari dogajajo, požari, potresi, vulkani ... nič samo po sebi za zemljo ni katastrofa, je pa z našega pogleda. Že milijarde let so potresi in zemlja se oblikuje na ta način. To zemlja počne, tako kot mi dihamo.

» **Narava ni prostor, kjer lahko počnemo vse, kar nam pade na pamet.**

Geologija velja za eno temeljnih naravoslovnih ved, a ne?

To vsak reče za svojo vedo. (Smeh) Geologija proučuje procese, ne samo popisuje

je stanja, ampak na podlagi fosilov, kartiranj, datiranj ... ugotavljajo neka paleo stanja zemlje in na podlagi teh podatkov gradijo zgodbo razvoja zemlje. In če razumeš te procese, ti tudi vsaka poplava ne pomeni katastrofe ...

... se pa lahko prilagodiš temu, da ne zgradiš hiše na poplavnem območju?

Tako. Na silo pač ne gre. Narava bo našla pot. Če ne gre drugače, s spremembo vremena zaradi temperaturnih sprememb.

Ob kulturnem prazniku še kakšna tvoja misel?

Kulturn odnos je nekaj širokega in zanj je treba človeka vzgojiti. Odnos do narave je del kulturnega odnosa do sveta. Ko to doumemo, se tudi sami, ko gremo v naravo, obnašamo kulturno. Moramo biti spoštljivi. Tako kot v gledališču, da ne mečemo po tleh smeti, da ne hodimo tam, kjer motimo druge, da nismo glasni, da ne kurimo povsod; zdaj imamo recimo velik problem vožnje z motorji in kolesi v naravi. Mogoče moramo pri vseh teh stvareh še malo preskočiti kot družba, narava ni prostor, kjer lahko počnemo vse, kar nam pade na pamet.

Se pa kot problem kaže tudi ta možni dostop do narave. Po ustavi imamo vsi pravico uživati v naravi in njenih lepotah, se v njej sproščati; s tem pa, da se zdaj začenja povsod postavljati neke vstopnine za ogled določenih naravnih pojavov, se začne naravo nekoliko preveč razumevati kot bankomat. Kaže se tiha privatizacija narave in nanjo moramo biti pozorni. Naravo moramo ohraniti dostopno, ampak z občutkom. Nosilna zmogljivost narave ima neke omejitve, kar je izziv, s katerim se bo treba bolj ukvarjati. To se je lepo videlo v času korone, ko so bili ljudje prisiljeni ostati v bližini. Mnogi poznajo pol sveta, ne poznajo pa nečesa praktično pred domačim pragom. Ni samo industrija, ni samo kmetijstvo, niti promet, tudi turizem je lahko izredno agresivna dejavnost. Tudi to področje bo potrebno še kako preiščeno peljati. Ne vem, koliko se iz turizma vrača v naravo, za urejanje recimo mirnih con, dostopov, za parkiranje. Bila bi nujna povezava dejavnosti. Potreba je interdisciplinarna, da gremo korak naprej. Tudi zakonodaja se mora prilagajati spremembam, a to ni dovolj. Zakon po navadi ureja nekaj, kar je že težava, pa še to pogosto na silo.

Mojca Matoz

Kaj priporoča Martina Stupar v Ajdovščini in okolici?

»Možnosti za izlete je veliko. Lahko gremo na Goro, ali na pot ob robu, ki ponuja čudovit razgled od morja do Triglava. Ena od točk za malo zahtevnejše so lokalne planinske poti na Mali Golak, na Čaven ... V Ajdovščini je tudi izvir Hublja, ki je ob visokih vodah atraktiven kraški izvir, saj voda izvira iz več lukenj v steni, po stezi se lahko pride tudi nad izvir na razgledišče. Ajdovščina z okolico pa je postala tudi priljubljena točka za kolesarje v vseh letnih časih, urejene so poti zanje. Možni so tudi malo manj zahtevni sprehodi in kolesarjenje brez večjih vzponov ob Vipavi, ob Hublju ... «našteje naša sogovornica in poudari, da je mikrolokacija Ajdovščine zelo ugodna, saj je blizu tako do morja kot do hribov, do Krasa, Posočja ... »Zelo smo zadovoljni, no razen tiste dneve, ko je prav ta huda burja. Ni kaj, se privadiš, na streho se da kamne, človek pa se malo bolj obleče in kapo na glavo,« dodaja smeje.